

Міністерство освіти і науки України

Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки,
управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ДЕРЖАВА, РЕГІОН, ПІДПРИЄМСТВО

Матеріали X Міжнародної
науково-практичної конференції

13 травня 2026 р.

Полтава
2026

ВИНЯТКИ З ФІСКАЛЬНИХ ПРАВИЛ: ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Публічні фінанси є джерелом численних ризиків для економічної безпеки держави, тому в системі нормативно-правового забезпечення цієї сфери передбачено наявність фіскальних правил, як механізму моніторингу, аналізу та контролю за фіскальними ризиками. Бюджетне законодавство України наразі містить поєднання двох найпоширеніших фіскальних правил – боргового правила та правила збалансованості бюджету [1]. Зауважимо, що в якості кількісних орієнтирів для обох правил були обрані класичні значення 60 та 3% від ВВП, вперше оприлюднені в Маастрихтській угоді.

Розробкою рекомендацій щодо запровадження фіскальних правил займаються такі відомі міжнародні організації, як Організація міжнародного співробітництва та розвитку (OECD), Міжнародний валютний фонд (IMF), Світовий банк (World Bank) та інші. Глобальна фінансова криза спричинила переосмислення сформованої концепції фіскальних правил, і наразі більшість країн провели реформи по приведенню вітчизняних правил до вимог «другої генерації». Як зазначено у роботі [2], фіскальні правила «другої генерації» також потребують подальшого доопрацювання в бік спрощення.

Одним з базових положень фіскальних правил «другої генерації», яке забезпечує необхідну гнучкість управління, є наявність легальних винятків щодо їх дотримання – *escape clauses*. Україна наразі знаходиться в саме тих умовах, які і передбачають можливість відхилення від встановлених кількісних обмежень для бюджетних показників. Статистичні дані демонструють перевищення граничних показників як державного боргу до ВВП, так і дефіциту Державного бюджету України. Але залишається питання: чи передбачено законодавством можливість таких винятків?

Аналіз основних розділів Бюджетного кодексу України [1] показав, що в Україні передбачена можливість перевищення граничного показника державного та гарантованого державою боргу та відзначено особливості комунікації між Урядом та Верховною Радою України в даній ситуації. Але перелік підстав для зупинення дії боргового правила міститься тільки у Прикінцевих та перехідних положеннях Бюджетного кодексу України. Але, як демонструють дослідження, тільки повноцінно інституціалізовані легальні винятки з фіскальних правил можуть давати стабілізуючий ефект в періоди фінансових та інших криз [3]. Вітчизняні *escape clauses* повинні бути передбачені й для правила збалансованості бюджету, а також мати більш деталізовану процедуру та умови застосування, терміни їх застосування та терміни повернення до виконання фіскальних правил.

Література

1. Бюджетний кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI // База даних Законодавство України / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 01.05.2026).
2. Eyraud L., Debrun X., Hodge A., Lledo V. D., A Pattillo C. Second-Generation Fiscal Rules: Balancing Simplicity, Flexibility, and Enforceability. *Staff Discussion Notes*. 2018. No 004(2018). DOI: <https://doi.org/10.5089/9781484350683.006>.
3. Aguilera-Torres B., Talbot-Wright H., Villena M. G. Fiscal rules, escape clauses, and credit markets: Evidence from financial crises. *Economics Letters*. 2025. Vol. 256. Article 112648. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2025.112648>.